

LADINAKEELSESED NIMED TAASISESEISVUNUD EESTIS: TARTU ÜLIKOOI JA TALLINNA ÜLIKOOI ÕPPEHOONETE NÄIDE

Kaarina Rein

Ülevaade. Kunagine Euroopa ülikoolide *lingua franca* ehk ladina keel on nüüdseks minetanud oma tähtsuse õppetöö keelena. Vanemates ülikoolides näeb tavaliselt siin-seal kunagise olulisima teaduskeele mõjutusi – hooned, ruumid, monumendid ja muud objektid on säilitanud oma ajaloolised ladinakeelsed nimed. Ent ladinakeelseid nimesid, pealkirju ja motosid ei põlga ära ka uuemad kõrgkoolid. Põhjusi selle keele eelistamiseks on ilmselt mitmeid. Ladinakeelsed nimed kõlavad kaunilt ja soliidset ning on rahvusvaheliselt arusaadavad. Ladina keel annab nimedele objektiivsuse mõõtme, sest eelistatud ei ole ühtegi tänapäeval kõneldavat keelt.

Artikkel heidab ladina keele tänapäevase kasutamise taustal valgust teemale, millistes valdkondades ja mis asjaoludel on Eesti taasiseseisvumise ajal kasutusele võetud ladinakeelseid nimesid. Rõhuasetus on Tartu Ülikooli ja Tallinna Ülikooli õppehoonete nimedel.

Tartu Ülikoolil on ette näidata pikk ajalugu, mille kestel on ladina keelt kasutatud. Enamik praegu kasutusel olevatest ladinakeelsetest nimedest on siiski pärit kas 20. või 21. sajandist. Tartu Ülikooli õppehooned saavad endale nimed konkursside tulemusel, kus pakutakse alati välja ka ladinakeelseid nimesid, kuid mitte alati ei osutu need võitjaks.

Tallinna Ülikooli suhe ladina keelega on TÜ-ga võrreldes nõrgem. Ent õppehoonete ja ruumide nimetamisel on sealgi selle keele poole pöördutud. Nimede andmise põhimõtted TLÜ-s erinevad selgelt TÜ omadest.*

Võtmesõnad: onomastika, semantika, keelekontaktid, Tartu Ülikool, Tallinna Ülikool, ladina keel

* Artikkel on valminud Rootsi Teadusagentuuri grandid nr 2016-01881 "Helleno-Nordica: humanistide kreeka keel Rootsi suurriigis" toel.

1. Sissejuhatus

Viimaste sajandite jooksul on ladina keele kasutamine pidevalt vähenenud, millele osutab nii selle keele õpetuse kahanemine kui ka praktiliste kasutusala kadumine. Siinkohal võib 21. sajandist tuua mitmeid näiteid. Meditsiinis on digiretsepti koostamine küll väga mugav, kuid sellise retseptiga kadusid ühtlasi traditsioonilised ladinakeelsed vormelid ja lühendid, mis on arstiretseptides sajandeid kasutusel olnud. Veel möödunud sajandi 90-ndate aastate teisel poolel võis Tartu Ülikooli õpinguraamatutes kohata ladinakeelseid hindede,¹ ent kui võeti kasutusele süsteem, kus hinnetek ei olnud enam numbrid, vaid tähed, siis ladinakeelsed hinded sellega enam ei sobitunud.

Ent loodusteaduste vallas püsib ladina keel siiani kindlalt, sest väljakujunenud taksonoomiale on mugav toetuda ning see on ka rahvusvaheliselt arusaadav. Sama kehtib ka anatoomianomenklatuuride ja õiguslaste terminite kohta.

Sellele, et ladina keelt Eestis ka 21. sajandil rakenduslikult kasutatakse, viitavad eri valdkondadele koostatud kõrgkooliõpikud ja käsiraamatud (vt nt Adomeit jt 2005, Ernits 2015, Lill jt 2002, 2004, 2015, Loogna 2004, Lotman 2001, Rein 2002, 2008, 2015a, Soodla 2000, Ristikivi 2003, 2006, 2009). Tartu Ülikoolis on paaril korral toimunud ka konverentsid, mis on osutanud selle keele erinevatele kasutusvaldkondadele (vt Volt 2003, Hanson 2015, Viiding 2015). Silmapaistvaid saavutusi ladinakeelse õigusterminoloogia uurimisel on Merike Ristikivil (vt nt 2003, 2009, 2011a, 2011b), uuritud on ka meditsiiniterminoloogia kasutamist 21. sajandi Eestis (vt Rein 2003, 2004, 2005, 2015b). Arutelud ladina keele vajalikkusest ja tarvitamisest leiavad kahjuks harva aset, kuid siiski võib näiteks tuua Raul Talviku (2002) ja Raik-Hiio Mikelsaare (2002) diskussiooni ladina keele kasutamisest arstiteaduses ning Anne Lille ja Kaarina Reinu arutelu ladina keele õpetamisest teoloogidele (Lill 2016, Rein 2016); mõnikord kirjutatakse ka ladina keele õpetamisest Eesti gümnaasiumites (vt Hanson 2015, Laur 2015, Viiding 2015).

Siinne artikkel vaatleb ladina keele rakenduslikku tarvitamist Eestis kasutusele võetud nimedes, mida nii mõneski valdkonnas kohtab üllatavalt sageli. Kuna teema oma mahukuse tõttu nõuab ulatuslikumat käsitlemist, siis pärast ülevaadet valdkondadest, kus ja millistel asjaoludel Eestis ladinakeelseid nimesid võib leida, keskendutakse Tartu Ülikooli ja Tallinna Ülikooli õppehoonete nimedele. Allikateks on eelkõige nimevalikut põhjendavad kirjutised ajakirjanduses ja veebilehtedel. Tartu Ülikooli õppehoonete nimede analüüsimisel kasutatakse diskursuseanalüüsi, vaadeldes nimede leidmisega kaasnenud arutelusid. Kuna Tallinna Ülikooli õppehoonete nimevaliku selgituste peamine allikas on koduleht, siis rakendati seal nimede retseptiooni uurimiseks lisaks anketeerimist. Tulemuseks on Tartu Ülikooli ja Tallinna Ülikooli õppehoonete ladinakeelsete nimede sisuline ja vormiline analüüs.

2. Ladinakeelsete nimede kasutamine Eestis

Võib öelda, et nii akadeemilises maailmas kui ka väljaspool seda elab ladina keel 21. sajandil sageli edasi nimedes. Sellest annavad tunnistust näiteks taime-, linnu-, imetaja-, kalanime- jt andmebaasid. Ent ladina keel on üsna populaarne

¹ Ladinakeelsed hinded jagunesid numbriskaalal järgnevalt: *maxime sufficit* – 5, *bene sufficit* – 4, *sufficit* – 3 ja *non sufficit* – 2.

ka kõikvõimalike asutuste, ettevõtete ja perioodikaväljaannete nimetustes, samuti pealkirjades ja motodes. Viimaste näitena võib välja tuua Tartu Ülikooli Kliinikumi kodulehelt fraasi *Compassio, scientia, fides* ('hoolivus, pädevus, usaldusväärsus'), Hugo Treffneri Gümnaasiumist *Non scholae, sed vitae discimus* ('me ei õpi koolile, vaid elule') ja Saaremaa Ühisgümnaasiumi kodulehelt *Sapere aude* ('julge teada').² Ladinakeelse nime on endale valinud erakool *Audentes* ('julged').

Ladinakeelsete nimede tarvitamisel väljaspool teadusterminoloogiat ei saa enamasti rääkida süstemaatilisusest, küll aga jätkuvast kasutuselevõtust taasiseseisvunud Eestis. Näiteid nii ladina kui ka kreeka päritoluga nimede kohta võib tuua Eestis eksisteerivate või eksisteerinud raamatupoodide nimede hulgast: *Apollo, Ateena, Utoopia, Liber, Ad astra*. Siit nähtub ka erinevus kreeka ja ladina nimede tarvitamisel. Kreeka nimed tuleb eesti keelde sobitada (*Ateena* kr κ Ἀθήναι, *Utoopia* kr κ οὐ τόπος), ladina nimesid on aga lihtsam otse üle võtta (Päll 2005: 18). Nii kannavad Eestis ladinakeelseid nimesid nii tõlkebürood kui ka kirjastused, samuti koorid ja ansamblid, rahvusvahelised programmid, kliinikud ja õigusbürood. Sama võib akadeemilises maailmas öelda raamatute, kogumike ja dissertatsioonide sarjade ning perioodikaväljaannete kohta (vt tabel 1). Siinses artiklis kasutatakse läbivalt terminit *nimi*, kuigi mõningaid näiteid võib määratleda ka kui seletavat-kirjeldavat laadi nimetust (vt Alender jt 2003: 61). Kirjutises keskendutakse nimede ladinakeelsele osale.

Ladinakeelseid nimesid võib kohata ka mõnes ootamatus kohas, nt Laulasmaa Spa konverentsikeskuse seminaritoad on endale saanud ladinakeelsed pilvenimed – *Cirrus* (kiudpilv), *Stratus* (kihtpilv), *Cumulus* (rünkpilv), *Mammatus* (sajupilv), *Radiatus* (pilvetänav).³ Vähem intellektuaalse eesmärgiga ettevõtetel võivad olla poolenisti ladinakeelsed nimed, nt *Omniva* või *Hortes: Omniva* tuleb eeldatavasti ladinakeelsest omadussõnast *omnis, omne* 'kõik, kogu, iga'; *Hortes* lähtub eeldatavasti nimisõnast *hortus, i m* 'aed'.

Tabel 1. Näited Eestis kasutusel olevatest ladinakeelsetest nimedest

Tõlkebürood	Ad Altum, Grata, Linearis, Scriba
Kirjastused	Canopus, Ignis Fatuus, Post Factum, Sperare, Stella Borealis, Studium
Muusikakollektiivid	Collegium Musicale, Hortus Musicus, Musica Silentii, Pia Fraus, Ultima Thule, Voces Musicales, Vox Clamantis
Programmid teadusasutustes	Mobilitas, Per Aspera, Primus
Kliinikud ja arstikeskused	Clinica, Lux-Medicus, Maxilla, Qvalitas, Sodalis
Õigusbürood	Iustus, Progressor, Ratio
Raamatusarjad ja ajakirjad	Acta Historica Tallinnensia, Gigantum Humeris, Juridica, Mente et Manu, Quaesitum Compertumque, Studia litteraria Estonica, Studia Vernacula, Trames, Tutulus, Universitas Tartuensis

Näidetena esitatud nimed on väheste eranditega (nt *Hortus Musicus*, *Ultima Thule*) kasutusele võetud pärast Eesti taasiseseisvumist või vahetult selle eel. Nii kandis Tartu Ülikooli ajaleht ja hilisem ajakiri *Universitas Tartuensis* 1948–1989 aastal nime Tartu Riiklik Ülikool.⁴ Tallinna Tehnikaülikooli häälekandjana ilmuv väljaanne kannab oma praegust nime *Mente et Manu* ('mõistuse ja käega') 2000.

² Vt võrguviidete loetelu.

³ <http://www.laulasmaa.ee/uudised/>; *Mammatus* ja *Radiatus* on õigupoolest rünkpilve (*Cumulus*) erinevate liikide juurde kuuluvad omadussõnad (vt ka Kamenik 2010).

⁴ <http://erb.nlib.ee/?kid=10731210> (8.4.2018).

aastast, ilmudes varem nimede all Tallinna Polütehnik (1949. aastast) ja Tehnika-ülikool (1989. aastast).⁵

Eeltoodud nimed püüavad valdavalt viidata ettevõtte, programmi või perioodikaväljaande usaldusväärsusele: *Grata* ('meeldiv, sõbralik'), *Primus* ('esimene'), *Sodalis* ('seltsimees, sõber'),⁶ *Iustus* ('õiglane'), *Ratio* ('mõistus'). Kirjastused, koorid ning ansamblid on rõhunud kultuuriga seonduvale, tuntud väljenditele ja ka vaimukusele: *Stella Borealis* ('Põhjataht'), *Ignis Fatuus* ('virvatuli'), *Post Factum* ('pärast tehtut'), *Vox Clamantis* ('hüüdja hääl'), *Pia Fraus* ('vaga pettus').

Milline on Eesti Vabariigis olnud ladinakeelsete nimede kasutuselevõtu dünaamika ja motivatsioon, väärub eraldi uurimust. Praegu võib öelda, et ladinakeelseid nimesid esineb valdkondades, kus seda keelt on traditsiooniliselt kasutatud, näiteks kõrgkoolid, filoloogia ja kirjastamine, muusika, meditsiin ning õigusteadus. Siin ei saa öelda, et nimevalijad eelistaksid võõrapärase kõla ja kirja- ja pildiga nimesid, mille ennistähendus puudub (Alender jt 2003: 65).

Eeltoodust ilmneb, et ladina keel leiab kasutamist ka 21. sajandil ning võib arvata, et märksõnadeks on siin prestiiž, usaldusväärsus, rahvusvaheline arusaadavus ning ka atraktiivsus.

3. Tartu Ülikooli õppehoonete nimed

Tartu linnapildist rääkides on kirjutatud sinna püsima jäänud rootsiaegsest pärandist (Pau 2013), kuid ladinakeelsed sildid, mida linnas kohata võib, on siiski tunduvalt hilisemast ajast. Paralleelnimetusi eesti ja ladina keeles võib näha näiteks Tartu Ülikooli peahoone fassaadil, sellal kui raamatukogu esiküljel domineerib vaid ladinakeelne silt *Bibliotheca Universitatis Tartuensis*. Seega võib ülikooli hoonete väline vorm jätta mulje akadeemilisest diglossiast.

Tartu Ülikooli õppehoonetest on nii mõnelgi ametlik ladinakeelne nimi ning see pole rootsiaegne pärand, vaid need nimed on pandud 20. sajandi lõpus ja 21. sajandil. 2017. aasta seisuga on Tartus kuus viimase 20 aasta jooksul valminud ülikooli õppehoonet, mis kannavad ladinakeelseid nimesid, nagu on näha tabelist 2.

Tabel 2. TÜ õppehoonete ladinakeelsed nimed

luridicum	õigusteaduskonna õppehoone, 1997
Biomedicum (Biomedicum)	arstiteaduskonna õppehoone, 1999
Oeconomicum	majandusteaduskonna õppehoone, 1999
Chemicum	keemiahoone, 2009
Philosophicum	filosoofiateaduskonna linnak, 2011
Physicum	füüsikahoone, 2014

Loetelusse ei ole lisatud geeni- ja biotehnoloogia keskuse nime *Omicum*, mis vormiliselt küll justkui on ladinakeelne, kuid on tegelikult tuletatud ingliskeelsest neologismist *omics*.

Tabelist 2 on näha, et kõigil ladinakeelsete nimedega TÜ õppehoonetel on sarnane kesksoo lõpp *-um*. Selle põhjust ja eeskuju võib näha hoones, mille ehitamist planeeriti Tartus juba 17. sajandil, kuid mis valmis alles 19. sajandi alguses. See ehitus

⁵ <http://erb.nlib.ee/?kid=12424961> (8.4.2018).

⁶ Tegemist on loomakliinikuga.

on arstiõppele ääretult oluline õppehoone *Theatrum anatomicum* ehk anatoomiateater, milles omadussõna *anatomicus, a, um* on nüüdseks substantiveeritud, kuid säilitanud kesksõost nimisõnaga *theatrum* ühildudes neutrumi vormi. 19. sajandi lõpus lisandus Tartusse veel teinegi anatoomiateater, kus tegeldi põhiliselt füsioloogia õpetamisega, kuigi selle nimeks ei saanud siiski *Physiologicum*. Ent Vana ja Uue Anatoomikumi nimekuju on mõjutanud teisigi TÜ hooneid: kui 1997. aastal sai õigusteaduskonna uus õppehoone nimeks *Iuridicum*, hakkas see kujundama ka ülikooli järgmiste hoonete nimesid. Majadega seonduvad nimisõnad (*aedes, casa, domus*) on ladina keeles tavaliselt naissoost, kuid Tartu Ülikooli õppehoonetele on püütud leida sääraseid ladinakeelseid nimesid, mis varasemate nimedega kokku sobivad ning on seega kesksõost. Uued *um*-lõpuga nimesid kohustavad omakorda järgmistes nimedes sarnast neutrumi lõppu kasutama. Ajalool on siin küll mõju hoonete nimetamisel, kuid pigem vormilisest kui sisulisest küljest.

Tartu Ülikooli õppehoonete ladinakeelseid nimesid ei ole lihtne üksüheselt eesti keelde tõlkida, sest näiteks *anatomicum* ning *iuridicum* tähendavad vastavalt 'anatoomiline' ja 'kohtulik', kuid nimede all mõeldakse hooneid, kus tegeldakse anatoomia või õigusteadusega. Ka teiste TÜ õppehoonete ladinakeelseid nimesid osutavad tegevusvaldkonnale. Mainitud nimesid on uusladina keele sõnad, mis klassikalises ladina keeles võivad eksisteerida teistsuguses tähenduses (*oeconomicus, a, um* 'majapidamis-'; *physicus, a, um* 'loodusteaduslik') või hoopis puududa. Eesti keelde on mugandatud lisaks Anatoomikumile veel nimi Biomedikum paralleelvariandiga *Biomedicum*.⁷

Eelmises tabelis 2 toodud nimedest kajastati ajakirjanduses pikemalt arutelu, mis kaasnes uue keemiahoone nimetamisega. Ühtlasi on seal selgitatud, miks jäi peale nimi *Chemicum* (Himma 2009). Tartu Ülikooli nimekonkurssidel on välja pakutud nii ladina- kui ka muukeelseid nimesid, samuti lühendeid, mis ei olegi ühegi keele sõnad. Diskussioonid ja nende kajastamine meedias on elavnenud 21. sajandil, 20. sajandi lõpust võib välja tuua ainult vaidlused filoloogide uuele õppehoonele pakutud nimevariantide ümber,⁸ kuid hoonete *Iuridicum*, *Biomedicum* ja *Oeconomicum* nimedele ei ole tähelepanu kuigi palju jagunud ja alternatiivseid nimeversioone ei ole teada (nt Mattson 1997, Kübar 1999, Mere 1999, TPM 2011, Väli 2014). Ladinakeelsete nimedega hooned ei pruugi 21. sajandi Tartu Ülikoolis olla püsivad, näiteks endise majandusteaduskonna õppehoone *Oeconomicum* Narva maanteel on määratud lammutamisele (TPM 2017).

Tabel 3. TÜ õppehoonetele pakutud ladinakeelseid nimesid⁹

Philologicum	pakuti filoloogide uuele, 1998. a-l avatud õppehoonele (Ülikooli 17), mis sai nimeks Paabel
Ostwaldianum	pakuti uuele keemiahoonele, mis sai nimeks <i>Chemicum</i>
Technologicum	pakuti 2009. a-l nimeks uuele tehnoloogiainstituudile, jäi nimeta
Materialicum	
Naturalicum	
XYMEDICUM	pakuti 2014. a-l siirdemeditsiinikeskusele, mis sai nimeks <i>SIME</i>
Iconicum	pakuti 2019. a sügisel valmivale majandusteaduskonna arvutiteaduste instituudi ning matemaatika ja statistika instituudi uuele ühisele õppe- ja teadushoonele, millele konkursil valiti nimeks <i>Delta</i>
Logicum	

⁷ Õigupoolest tuleneb sõna esimene osis kreeka keelsest sõnast *βίος* ('elu') ja teine ladinakeelsest adjektiivist *medicus, a, um* ('arstiteaduslik, tervistav'). Ka omadussõnad *oeconomicus, a, um*; *chemicus, a, um*; *philosophicus, a, um* ja *physicus, a, um* on kreeka päritolu.

⁸ <http://www.maailmakeeled.ut.ee/et/389965> (9.4.2018).

⁹ Nimekiri ei ole täielik, kuid ka sellisel kujul annab see siiski teatava pildi TÜ õppehoonete nime valikutest.

Võrreldes tabeleid 2 ja 3, s.o reaalset kasutusse võetud nimesid ja neid, mis pole piisavalt toetust leidnud, võib üht-teist järeltada eelistuste kohta Tartu Ülikooli õppehoonete nimetamisel. Nagu võib näha tabelist 2, on TÜ õppehooned nimetatud teadusharude järgi. Kuna eeldatavalt teab iga haritud inimene, mida tähendavad sõnad “keemia”, “füüsika” või “jurisprudents”, peaks olema arusaadav, millisele tegevusvaldkonnale osutab hoone ladinakeelne nimi. Siit ilmneb tendents, et kui Tartu Ülikooli uutele õppehoonetele antakse ladinakeelne nimi, peab see osutama ehitise funktsioonile. Seda kinnitab ka 2009. aasta 17. septembril Tartu Postimehes avaldatud artikkel uue keemiahoone nimekonkursi kohta, kus on öeldud, et nime *Chemicum* valikul sai otsustavaks nime sisuline sobivus, ladinakeelse kirjaviisi korrektsus, sarnasus ülikooli teiste hoonete nimetustega ning ka suupärasus (Himma 2009). Kaalumisel oli ka nimi *Ostwaldianum* (algselt *Ostwaldicum*¹⁰) 1909. aasta Nobeli keemiapreemia laureaadi, Tartu Ülikooli kasvandiku Wilhelm Ostwaldi (1853–1932) järgi, mis oleks olnud soliidsemgi, kuid kindlasti vähem arusaadav.

Akadeemilise haridusega inimese jaoks on tõenäoliselt selge tähendusega ka nimi *Philologicum*, mida pakuti välja filoloogide õppehoonele, kuid tegelikkuses sai maja nimeks Paabel. Ilmselt tehti valik põhjusel, et viimane oli ülikooli suhtluses juba kinnistunud, samuti võib nime *Philologicum* pidada pikaks ja kohmakaks. Praeguse seisuga saab öelda, et valikut õigustab ka asjaolu, et nüüdseks on hoone funktsioon muutunud.

Koos uue keemiahoone nimekonkursiga kuulutati konkurss välja ka tehnoloogia-instituudi majale ning ehkki sõelale jäi nimi *Technologicum*,¹¹ otsustas komisjon jätta hoone ametliku nimeta. Pakutud variantide hulgas olid veel nt *Naturalicum* ja *Materialicum* (Himma 2009).

Nime *XYMEDICUM* (*XY-Medicum*) sooviti Tartu Ülikoolis siirdemeditsiini-keskusele, mis lõpuks sai nimeks SIME. Visuaalselt on võib-olla võimalik aru saada, et X ja Y viitavad kromosoomidele, kuid tekkis küsimus, kuidas nime hääldada.¹² Lisaks eksisteerib mitmeid silpidega *xy* ja *xi* algavaid kreeka päritolu ladinakeelseid meditsiinitermineid (nt *xyloium*, *xiphoideus*), mis on selle nimega liialt sarnased.

Nimed *Iconicum* ja *Logicum* pakuti välja 2019. aasta sügisel valmivale majandusteaduskonna, arvutiteaduste instituudi ning matemaatika ja statistika instituudi ühisele õppe- ja teadushoonele, millele konkursil valiti hoone kuju järgi nimeks hoopis *Delta* (Kula 2016: 3).

Kasutusele võetud ja tagasi lükatud Tartu Ülikooli hoonete ladinakeelsete nimede põhjal võib järeltada, et kuna tabelis 3 toodud nimed ei ole piisavalt selgelt või lühidalt edasi andnud seda, mis vastavas hoones toimub, ei ole need toetust leidnud. See ei tähenda aga seda, et reaalset neile hoonetele pandud nimed (Paabel, SIME, Delta) hoone funktsiooni paremini edasi annaksid. Ent sellegipoolest ilmneb Tartu Ülikoolis tendents pürgida õppehoonetele ladinakeelseid nimesid andes informatiivsuse poole ning jätta kõrvale nimed, mis sellele kriteeriumile ei vasta.

¹⁰ Isikunimest sellist nime moodustada ei saa.

¹¹ TÜ kommunikatsioonijuhi Illari Lääne e-kiri artikli autorile 3.8.2009.

¹² TÜ siseinfo spetsialisti Kristina Hermanni e-kiri artikli autorile 2.4.2014 ja 3.4.2014.

4. Tallinna Ülikooli õppehoonete nimed

Sarnaselt Tartu Ülikooliga on ka Tallinna Ülikooli õppehoonetele antud ladinakeelsed nimed. Kuidas ja millisel põhimõttel on TLÜ hoonete nimed leitud, selle kohta infot napib, kuid väidetavalt on need kasutusel alates 1. juunist 2009 (Tuule 2009).¹³

Tabel 4. TLÜ õppehoonete ladinakeelsed nimed¹⁴

Astra ('taevatähed')	digitehnoloogiate instituut, loodus- ja terviseteaduste instituut
Mare ('meri')	haridusteaduste instituut, ühiskonnateaduste instituut
Nova ('uus, uued')	Balti filmi, meedia, kunstide ja kommunikatsiooniustituut
Silva ('mets')	humanitaarteaduste instituut
Terra ('maa')	peahoone
Ursa ('emakaru')	kunstiosakond, teatrisaal Stella ('täht')

Nimetamisel on kasutatud klassikalise ladina keele sõnu. Ilmneb, et TLÜ õppehoonete nimede tähendustel puudub märkimisväärne seos hoonete funktsiooniga. Nimi *Mare* on ilmselgelt tuletatud hoone asukohast kompleksi merepoolses küljes, teiste hoonete nimedid on raske paiknemisega seostada. Tallinna Ülikooli kodulehel on esitatud ülaltoodud nimede tähendused ja tõlgendused, kuid sealsetes eestikeelsetes vastetes leiab väikesi vigu: *astra* tähenduseks on antud 'täht' *pro* 'tähed' ning *ursa* vasteks 'karu' *pro* 'emakaru'. Kohati ilmneb ka ladinakeelsete sõnade ületõlgendamist. Sõna *silva* vaste võib olla 'mets, salu, põõsastik', aga ka 'suur hulk, küllus', 'materjal, aines' jne (Kleis jt 2002: 1009). Ent TLÜ kodulehe tekstis on nime *Silva* tõlgendatud väljendiga "ühiskonna mastipuud", mis läheb ladinakeelse sõna tähendustest kaugemale.¹⁵ Näiliselt edumeelsusele viitavatel sõnadel võib olla ka varjukülg – omadussõna *novus*, *a*, *um*, millest on tuletatud hoone nimi *Nova*, esimene tähendus on küll 'uus, värske, noor' ja 'ebaharilik, harukordne', kuid ka 'vilumatu, kogenematu'. Seega tuleb ladinakeelse nime valimisel arvestada võimaliku polüseemiaga.

Tallinna Ülikooli õppehoonete nimedeks on valitud peamiselt *a*-lõpuga nimi-sõnad, mis võivad olla naissoo ainsuse vormid, nagu sõnad *silva*, *terra* ja *ursa*, või kesksoo mitmuse vormid, nagu sõna *astra*. Erandiks on sõna *mare*, mis on III käändkonna kesksoo substantiiv, ning ka *nova*, mis on adjektiiv kas naissoo ainsuse või kesksoo mitmuse vormis. Nimede väliskujust näeb, et valitud on kahe-silbilised sõnad, tõenäoliselt selleks, et oleks lihtne sõnarõhku määrata.¹⁶ Eelistatud on *a*-ga lõppevaid sõnu, erandiks jällegi sõna *mare* lõpuga *-e*. Võõrtähti valitud nimedes ei esine. Lisaks on nimed valitud nii, et neil kõigil oleks erinev algustäht.

Kuna TLÜ hoonete nimed ei seostu neis õpetatavate erialadega, siis korraldati küsitlus, et saada rohkem infot Tallinna Ülikooli õppehoonete nimede retseptiooni kohta. Uuringu eesmärk oli välja selgitada, kuivõrd teadlikud on TLÜ üliõpilased oma ülikooli linnaku hoonete ladinakeelsete nimede tähendustest ning kas need nimed neid kõnetavad.¹⁷

¹³ Lisaks selgus 2017. aasta rakenduslingvistika konverentsil tekkinud diskussioonil, et esimesed TLÜ hoonete ladinakeelsed nimed on välja pakkunud rektor Rein Raud.

¹⁴ Tõlkes on antud vastavate sõnade levinuimad vasted.

¹⁵ Liiatigi jutustatakse tekstis, et üliõpilased olevat *Silva* hoone ehituse algul selle vundamendiauku toonud kannikesi (ld k *viola*). Seda ajaloolist fakti oleks saanud ka nimepanekul ära kasutada.

¹⁶ Kahe-silbilistes ladinakeelsetes sõnades on rõhk alati esimesel silbil.

¹⁷ Küsitluse läbiviimisel olid artikli autorile abiks Tallinna Ülikooli keeleteaduse eriala magistriõppe üliõpilased Riina Palmiste ja Kristjan Suluste, kellele kuulub autori siiras tänu.

4.1. Küsitlud kontingent ja ankeedi ülesehitus

Kirjalik küsitlus TLÜ õppehoonete nimede kohta viidi läbi 2016. aasta oktoobris ja novembris ning ankeedi täitis 39 Tallinna Ülikooli humanitaaralade magistriõppe tudengit. Magistrantidest olid 33 naissoost ja 6 meessoost, nende keskmine vanus oli 31,0 aastat; noorimad olid 22-aastased ning vanim 59-aastane. Vastanute emakeel oli 36 juhul eesti ja 3 juhul vene keel ning nende keskmine osatavate võõrkeelte arv oli 2,7. Ladina keelt oli enda väitel õppinud umbes veerand tudengitest, kuid mitmel korral olid väide ladina keele oskuse kohta ning ankeedist saadud tulemused omavahel pöördvõrdelises seoses.¹⁸

Küsitlusel oli 3 osa, millest esimesega testiti vastajate teadlikkust TLÜ-s kasutusel olevate ladinakeelsete sõnade tähendusest, teise osaga kontrolliti tudengite silmaringi ning kolmanda osaga keelelist mõtlemisioskust. Kõigepealt täitsid üliõpilased valikvastustega testi Tallinna Ülikooli hoonete ja mõningate muude ülikoolis kasutusel olevate ladinakeelsete sõnade kohta. Selles osas olid antud valikvastused, sest ladinakeelseid sõnu iseloomustab sageli polüseemia ning uurimuses sooviti välja selgitada, kas vastajad seda aduvad. Teine ülesanne oli tõlkida lihtsamaid ladinakeelseid väljendeid, mis ühe komponendina sisaldasid ankeedi esimeses osas küsitud sõnu. Kolmandas ülesandes paluti kirjutada teistes keeltes sõnu, mis etümoloogiliselt lähtuvad esimeses osas antud ladinakeelsetest sõnadest. Küsitluse eesmärk oli asetada TLÜ õppehoonete ladinakeelsetes nimedes kätketud sõnad erinevatesse kontekstidesse, et teha kindlaks, kust pärinevad magistrantide teadmised nende sõnade kohta.

4.2. Küsitluse tulemused

Tallinna Ülikooli humanitaaralade magistriõppe tudengite teadlikkus TLÜ õppehoonete ladinakeelsete nimede tähendustest on näha alljärgnevast tabelist. Vastuste õigsuse arvestamisel on lähtutud ladina-eesti sõnaraamatus (Kleis jt 2002) toodud tõlkevastetest.

Tabel 5. TLÜ humanitaaralade magistrantide teadlikkus ülikooli õppehoonete tähendustest

Astra	'tähed' või 'taevas' 30,7% vastanutest
Mare	'meri' 92,3% vastanutest
Nova	'uus' 89,7% vastanutest
Silva	'mets' 41,0% vastanutest
Terra	'maa' või 'muld' 92,3% vastanutest
Ursa	'emakaru' 15,4% vastanutest

Nagu tabelist on näha, teadsid TLÜ magistrandid poolte oma ülikooli õppehoonete nimede ehk *Mare*, *Terra* ja *Nova* tähendusi väga hästi. Kuna vasteid võis märkida mitu, ei välistanud see lisaks õigetele tähendustele ka valede vastuste lisamist. Teised tähendused, mida pakuti sõnale *mare*, olid 'merevesi' (mida see sõna samuti võib tähendada), 'mereäärne' ja 'kalju'. *Nova* vasteks pakuti õigete vastustena ka 'värske' ja 'erakordne', ent lisaks omistati sellele veel tähendusi 'täht', 'teadmine',

¹⁸ Näited vastustest: A1; 3 aastat gümnaasiumis; 1 aasta (üldainena); algtase; väike; esimesel kursusel sai õpitud, aga mitte väga hea enam; midagi tean; minimaalne; õppinud olen, ei oska; algtasemel; kunagi õppisin; praktiliselt puudub; natukene; ei oska absoluutselt, vaid vähesed populaarsed väljendid; mõned väljendid; oskan lugeda; puudub; ei; õppinud pole, nii palju kui tekstidest, filmidest jne kuulnud; olematu; --.

'teadus' ja 'teaduslik'. *Terra* tähenduseks pakuti ka 'planeet' ja 'savi'. Nende vastuste taga võib näha seostamist sarnase tüvega võõrsõnadega (*supernoova, terrakota*), mida demonstreerib ka asjaolu, et sõnadest *nova* ja *terra* lähtuvaid sõnu (vastavalt *novaator, innovaatiline, noviits* ning *territoorium, terraarium, terrass*) osati enamasti samuti nimetada. Samas ladinakeelne sõna *mare* ei seostunud kuigi hästi sõnadega teistes keeltes.

Ülejäänud Tallinna Ülikooli hoonete tähendustest oli magistrantide teadlikkus väiksem. Sõna *astra* täpset tähendust 'tähed' või 'taevas' oskas nimetada 30,7% vastanutest, seevastu tähendusvälja teadis tervelt 87% tudengitest. Kuna TLÜ kodulehel on vasteks antud 'täht' ainsuses, pakkus 23,0% magistrantidest tõenäoliselt just sellele informatsioonile toetudes sellist tähendust. Tervelt 33,3% juhtudest pakuti vasteteks nii 'täht' kui 'tähed', võimalik, et lähtuti nii TLÜ kodulehest, kus tõlge on esitatud ainsuses, kui ka väljendist *per aspera ad astra*, mille puhul teati, et seal esineb mitmus 'tähed'. Ehkki ladina keeles on sõnu, mille singular ja pluraal langevad kokku (nt *dies* 'päev' või *manus* 'käsi'), ei kuulu sõna *astrum* ('täht, planeet') mitmusega *astra* siiski nende hulka. Lisaks anti sõnale *astra* tähendusteks 'püüdlamine' ning ühel korral ka 'liiklusvahend'. Esimesel juhul võib ajendiks samuti olla väljend *per aspera ad astra*, teise puhul võib kahtlustada sõiduki Opel Astra mõju. Sõnast *astra* osati ka sõnu tuletada üsna hästi (nt *astraalne* ja *astraalkeha*).

Humanitaarteaduste instituudi hoone *Silva* nime tähenduseks pakutud vasted jagunesid peaaegu võrdselt kahe variandi vahel. 41,0% juhtudest anti nime tähenduseks 'mets' ja 43,5% juhtudest 'hõbe'. Mõned vastajad andsid lisaks tõlkele 'hõbe' veel vaste 'materjal' (mille võib õigeks vastuseks lugeda) ning pakutud tähenduste hulgas oli ka omadussõna 'kaunis' ning nimisõna 'puu'. Mitmel juhul jäeti küsimus sõna *silva* tähenduse kohta vastamata. Võib arvata, et selle nime tõlgendamist on kõige enam mõjutanud ingliskeelne sõna *silver* ('hõbe'), mis on pisut kummastav, sest ladina keeles on hõbe hoopis *argentum*. Vaste 'puu' lähtub ilmselt TLÜ kodulehel olevast tõlgendusest nimele *Silva*, kus räägitakse "ühiskonna mastipuudest".

Kõige arusaamatuma tähendusega oli Tallinna Ülikooli humanitaaralade magistrantide jaoks TLÜ kunstiosakonna hoone nimi *Ursa*. Nagu 5. tabelist ilmneb, olid vastustest vaid 15,4% õiged, s.o 'emakaru'. 33,3% vastajatest pakkus vasteks 'karu', nagu on ebatäpselt kirjas Tallinna Ülikooli kodulehel. Kuna karu on ladina keeles meessoost sõna *ursus* (nt *ursus arctos* 'pruunkaru', *ursus marinus* 'jääkaru'), ei saa *ursa* vastena 'karu' päris õigeks lugeda. Lisaks oli küsimus tervelt 20,5% juhtudest vastamata jäetud ning vasteteks pakuti veel 'põhjus' (10,3%), 'vanker' (10,3%), 'kunst' (7,7%) ja 'kindlameelsus' (5,1%). Kolmandiku vastajate teadmised näivad pärinevat TLÜ kodulehelt, samuti võib siin näha tähenduse tuletamist teistest keeltest (sks k *Ursache* 'põhjus'), ladinakeelsest väljendist *Ursa Maior* 'Suur Vanker' ning hoone funktsioonist.

Lisaks sõnadele, mis tähistasid Tallinna Ülikooli linnaku õppehooneid, küsiti ankeedis ka sõnade *vita* ja *stella* tähendusi,¹⁹ millest esimest teati väga hästi (84,6% vastustest oli 'elu') ning sellest osati ka sõnu tuletada (seda seostati näiteks sõnadega *vitaalne, vitaalsus, vitamiin*), teist aga mõnevõrra halvemini (64,1% vastustest oli 'täht' või 'tähtkuju').

Juhul kui küsimustiku esimeses osas oli märgitud mitu vastet, olid need tavaliselt valitud huupi ning langesid vaid üksikutel juhtudel kokku sõna tegelike

¹⁹ Küsimustiku teises osas oli väljend *vita nova*, ühtlasi on sõna *vita* kasutatud TLÜ Kirjastuse sarja *vita salubris* ('tervislik elu') nimetuses. *Stella* ('täht') on Tallinna Ülikooli territooriumil paikneva teatrisaali nimi.

tähendustega – nt *mare* ‘meri’ ja ‘merevesi’ ning *terra* ‘maa’ ja ‘muld’. Seega teadlikkus ladinakeelsete sõnade polüsemiasest vastustest ei ilmnenud.

Ladinakeelsed fraasid, millele ankeedi teises osas vastust küsiti, olid *vita nova* ‘uus elu’, *mare Balticum* ‘Balti meri’, *per aspera ad astra* ‘läbi raskuste tähtede poole’, *terra incognita* ‘tundmatu maa’, *Ursa Maior* ‘Suur Vanker’, *Stella Borealis* ‘Põhjatäht’. Sõnaga *silva* oli raske mõnda tuntud väljendit leida, seega jäi see fraasides esitamata. Ootuspäraselt tekitas kõige rohkem raskusi väljend *Ursa Maior*, mille vasteks pakuti Suure Vankri asemel näiteks ‘suur karu’, ‘pruunkaru’, ‘suur põhjus’ ja ‘eriisend v -loom’. Väljendite vastused mõjutasid ka küsimustiku esimeses osas esitatud sõnade tõlgendamist, sest neid oli mõnel juhul korrigeeritud nähtavasti teise osa täitmise järel, nt *astra* oli parandatud mitmuseks ja sõnale *ursa* lisatud tähendus ‘vanker’. Ent teise osa kokkuvõtteks saab öelda, et enamasti teati nelja esimest väljendit (74,4% õigeid vastuseid) ning kõige rohkem tekitasid raskusi astronoomiaga seonduvad fraasid. Küsimustiku teisele osale vastasid reeglina paremini magistrandid, kel oli vanust 28 eluaastat või rohkem, sõltumata sellest, kas oldi ladina keelt õppinud või mitte.

Viimasest, kolmandast osast, mis eeldas seoste nägemist ning sõnade tuletamist teistes keeltes, ei saanud paljud vastajad ilmselt aru, sest sageli oli see osa jäetud kas täitmata või kirjutatud sinna vaid 1–2 sõna. Nagu eelnevalt mainitud, osati kõige paremini sõnu tuletada ladinakeelsetest sõnadest *astra*, *nova*, *terra* ja *vita*.

Kokkuvõtteks võib öelda, et Tallinna Ülikooli humanitaaralade magistrandid teadsid väga hästi oma ülikooli õppehoonete *Terra*, *Mare* ja *Nova* nimede tähendusi, ent *Astra*, *Silva* ja *Ursa* nimede tõlkeid oskas õigesti märkida vähem kui pool vastanutest. Kõige rohkem üllatas *Silva*-hoone nime tähenduse mitteteadmine, sest humanitaaralade tudengite õppetöö toimub suuresti just selles majas. Magistrantide teadmised TLÜ õppehoonete ladinakeelsete nimede kohta pärinesid sageli Tallinna Ülikooli kodulehelt, sest vastustes tehti samasuguseid vigu nagu seal. Õigete vastuste pakkumisel aitas kõige enam kaasa magistrantide üldine silmaring ja ladinakeelsete väljendite tundmine. Tähendusi tuletati ka teiste keelte põhjal, kuid siin eksiti nii mõnigi kord. Üksikud magistrandid olid läbinud ka korraliku ladina keele kursuse kas gümnaasiumis või ülikoolis ning sellistel juhtudel täideti ankeet hiilgavalt.

Resümeerides saab välja tuua, et Tallinna Ülikooli õppehoonete ladinakeelsetest nimedest sobib *Mare* väga hästi mere ääres paiknevale hoonele, kuid ülejäänud nimed võivad pidada kunstlikeks, sest TLÜ kodulehe andmete järgi ei seostu need ei hoonete funktsiooni ega ajalooaga. Siin võib näha ka põhjust, miks tudengid ei tea hästi nende nimede tähendusi. Samas võib igati esile tõsta Tallinna Ülikooli Kirjastuse sarjade ladinakeelseid nimed, mida iseloomustab korrektsus, kompetentsus ja seos vastava sarja raamatutega.

5. Kokkuvõte

Ladina keel leiab kasutamist ka 21. sajandil ning taasiseseisvunud Eestis kannavad ladinakeelseid nimedid tõlkebürood, kirjastused, muusikakollektiivid, programmid teadusasutustes, kliinikud, õigusbürood, raamatusarjad, ajakirjad jne. Ladinakeelseid nimedid kasutatakse nii prestiiži, usaldusväärse kui ka rahvusvahelise arusaadavuse tagamiseks. Ladina keel annab nimedele ka objektiivsuse mõõtme,

sest eelistatud ei ole ühtegi tänapäeval kõneldavat keelt. Vahel saab nimevalikut põhjendada ka lihtsalt ladina keele ilusa kõlaga.

Artikli põhirõhk oli Tartu Ülikooli ja Tallinna Ülikooli õppehoonete ladinakeelsete nimede analüüsil. TÕ hoonete ladinakeelsed nimed on valitud teadusdistipliinist ja hoonete funktsioonist lähtuvalt ning lähenemine on olnud ratsionaalne ja kuiv. Vormiliselt on kõik TÕ hoonete ladinakeelsed nimed kesksuost adjektiivid lõpuga *-um*, selline nimekuju on ajendatud arstiteaduskonna õppehoone *Theatrum anatomicum*’i teisest osisest.

Tallinna Ülikooli õppehoonete ladinakeelsed nimed on lühikesed ja lõpevad enamasti *a*-tähega, lähtudes põhimõttest, et neid oleks lihtne hääldada ja rõhutada ning et iga nime algustäht oleks erinev. TLÜ hoonete nimed kõlavad efektselt, kuid neist enamikul puudub seos hoone funktsiooni või muu iseloomulikuga. Tallinna Ülikoolis läbi viidud küsitlus näitas, et TLÜ humanitaaralade magistrandid teavad väga hästi vaid poolte õppehoonete ladinakeelsete nimede tähendusi.

Lõpetuseks võib tõdeda, et ladinakeelsete nimede kasutamine kõrgkoolides ja mujal kõrgemat haridust nõudvatel aladel on ilus traditsioon, mida meelsasti soovitakse elus hoida. Ent ülikoolides peaks sellega kaasnema ka põhjalikum ladina keele õpe. Kuivõrd arusaadavad on ladinakeelsed nimed Eestis väljaspool kõrgkooli, selle uurimine seisab alles ees.

Viidatud kirjandus

- Adomeit, Klaus; Ristikivi, Merike; Siimets-Gross, Hesi 2005. Ladina-eesti õigussõnastik. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus.
- Alender, Eve; Henno, Kairit; Hussar, Annika; Päll, Peeter; Saar, Evar 2003. Nimekorralduse analüüs. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus.
- Ernits, Enn 2015. Lingua Latina in anatomia. Ladinakeelsed anatoomiaterminid: hääldus, struktuur ja sõnavara. Meditsiini- ja loodusteadustermid 2. Tartu: Eesti Maailikool.
- Hanson, Raimo 2015. Fovete linguis? Favete linguis! – Tartu Postimees 12.3, 4. <http://tartu.postimees.ee/3119029/favete-linguis-fovete-linguas> (15.9.2017).
- Himma, Marju 2009. Uus keemiahoone saab nimeks Chemicum. – Tartu Postimees 17.9. <http://tartu.postimees.ee/164982/keemiahoone-saab-nimeks-chemicum> (15.9.2017).
- Kamenik, Jüri 2010. Kuidas pilvi nimetada? Nomenklatuur ja pilvenimede loend. – Ilm.ee 12.5. <https://ilm.ee/?46546> (14.9.2017).
- Kleis, Richard; Torpats, Ülo; Gross, Lalla; Freymann, Heinrich 2002. Ladina-eesti sõnaraamat. 2., täiendatud ja parandatud väljaanne. Tallinn: Valgus.
- Kula, Kertu 2016. Tartu Ülikooli uus õppehoone saab nimeks Delta. – Tartu Postimees 21.11, 3. <http://tartu.postimees.ee/3915737/tartu-ulikooli-uus-oppehoone-saab-nimeks-delta> (15.9.2017).
- Kübar, Urmo 1999. Biomeedikum annab arstiteadusele hoo. – Eesti Päevaleht 2.9. <http://epl.delfi.ee/news/eesti/biomeedikum-annab-arstiteadusele-hoo?id=50776144> (15.9.2017).
- Laur, Gerli 2015. Ladina keel on surnud, elagu ladina keel. – Õpetajate Leht 24.4, 12. <http://opleht.ee/2015/04/ladina-keel-on-surnud-elagu-ladina-keel/> (15.9.2017).
- Lill, Anne 2016. Ladina keele õpetamisest teoloogias. – Keel ja Kirjandus, 2, 141–145.
- Lill, Anne; Kanter, Maria; Ristikivi, Merike 2002, 2004, 2015. Studia Latina. Ladina keele õpik humanitaarerialade üliõpilastele. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus.
- Loogna, Georg (Koost, tlk.) 2004. Ladina-eesti-ladina meditsiinisõnastik. Tartu: Avita.
- Lotman, Maria-Kristiina 2001. Ladina keel: grammatika. Tallinn: Ilo.

- Mattson, Toomas 1997. Tartu Ülikooli Iuridicum on avatud. – Postimees 18.10. <http://www.postimees.ee/2523273/tartu-ulikooli-iuridicum-on-avatud> (15.9.2017).
- Mere, Mare 1999. Arstiteaduskonnal uus õppe- ja teadushoone. – Terviseleht, nr 32, 2.9. http://www.terviseleht.ee/32/32_arstide_hoone.html (15.9.2017).
- Mikelsaar, Raik-Hiio 2002. Ladina keelt pole nii lihtne kaotada. – Eesti Päevaleht 12.6. <http://epl.delfi.ee/news/arvamus/raik-hiio-mikelsaar-ladina-keelt-pole-nii-lihtne-kaotada?id=50926422> (15.9.2017).
- Pau, Martin 2013. Rootsiaegne pärand torkab veel silma. – Tartu Postimees 31.1, 8. <http://tartu.postimees.ee/1122864/rootsiaegne-parand-torkab-veel-silma> (15.9.2017).
- Päll, Peeter 2005. Võõrnimed eestikeelses tekstis. *Dissertationes philologiae estonicae Universitatis Tartuensis* 15. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus. <http://dspace.ut.ee/handle/10062/609>
- Rein, Kaarina 2002; 2008. Ladina keel meditsiinerialadele. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus.
- Rein, Kaarina 2003. Omnes viae in terminologia medicinali ad linguam Latinam ducunt. – Kakssada aastat klassikalist filoloogiat Eestis = Duo saecula philologiae classicae in Estonia. Morgensterni Seltsi toimetised I. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 152–161.
- Rein, Kaarina 2004. Ladina keele vajalikkusest arstiteaduses meditsiiniüliõpilaste hinnangu te põhjal. – Eesti Arst, 11, 730–737.
- Rein, Kaarina 2005. Vajalik sõnaraamat arstidele. – Eesti Arst, 10, 751–753.
- Rein, Kaarina 2015a. Lingua Latina in theologia. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus.
- Rein, Kaarina 2015b. Meditsiini terminid eri keeltes, kellele ja milleks? – Keel ja Kirjandus, 11, 814–816.
- Rein, Kaarina 2016. Ladina keele õpetamisest teoloogias praktilisest küljest. – Keel ja Kirjandus, 4, 306–307.
- Ristikivi, Merike 2003. Ladina keel Tartu Ülikooli õigusteaduskonnas. – Kakssada aastat klassikalist filoloogiat Eestis = Duo saecula philologiae classicae in Estonia. Morgensterni Seltsi toimetised I. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 161–168.
- Ristikivi, Merike 2003, 2006, 2009. Ladina keel juristidele. Tallinn: Juura.
- Ristikivi, Merike 2009. Ladina terminid tsiviilõiguses: eestikeelsed originaalõpikud versus tõlkeõpikud. – Eesti Rakenduslingvistika Ühingu aastaraamat, 5, 225–238. <http://dx.doi.org/10.5128/ERYa5.15>
- Ristikivi, Merike 2011a. Idast läände: ladina terminid kui õiguskultuuri muutuse peegeldajad. – Õpetatud Eesti Seltsi aastaraamat 2010. Tartu: Õpetatud Eesti Selts, 202–221.
- Ristikivi, Merike 2011b. Omnes viae in terminologia iuridica ad linguam Latinam ducunt. – Law, History and Culture. Liber amicorum Ditlev Tamm. Copenhagen: DJÖF Publishing Juris- og Ökonomiforbundets Forlag, 587–598.
- Soodla, Merike 2000. Ladina keel juristidele. Tallinn: Iuridicum.
- Talvik, Raul 2002. Aeg loobuda ladina keelest meditsiinis. – Eesti Päevaleht 30.5. <http://epl.delfi.ee/news/arvamus/raul-talvik-aeg-loobuda-ladina-keelest-meditiinis?id=50925059> (15.9.2017).
- TPM 2011. Südalinna sugenes Philosophicum. – Tartu Postimees 22.9. <http://tartu.postimees.ee/572922/sudalinna-sugenes-philosophicum> (15.9.2017).
- TPM 2017. Oeconomicum kaob linnapildist. – Tartu Postimees 2.2. <http://tartu.postimees.ee/4000757/oeconomicum-kaob-linnapildist> (15.9.2017).
- Tuule, Arne 2009. 1. juunist TLY hoonetel uued nimed. <https://ipv6.freelists.org/post/ks/1-juunist-TLY-hoonetel-ued-nimed> (19.9.2017).
- Viiding, Kristi 2015. Konverents ladina keele õpetamisest Eesti koolides. Poolal teel Euroopasse. – Keel ja Kirjandus, 6, 451–454.
- Volt, Ivo 2003. Saateks. – Kakssada aastat klassikalist filoloogiat Eestis = Duo saecula philologiae classicae in Estonia. Morgensterni Seltsi toimetised I. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 7–8.

Väli, Hendrik 2014. (Hea?) “uus” ilm ehk Physicum. – Sirp 26.9. <http://www.sirp.ee/s1-artiklid/arhitektuur/hea-uus-ilm-ehk-physicum/> (15.9.2017).

Võrguviited

Eestikeelsete taimenimede andmebaas. <http://taimenimed.ut.ee/> (14.9.2017).

Eestikeelsete imetajanimetuste andmebaas. <https://www.elus.ee/imetajad/> (10.1.2018).

Hugo Treffneri Gümnaasiumi koduleht. <http://www.htg.tartu.ee/> (14.9.2017).

Kalade nimetused erinevates keeltes. <http://www.kalaportaal.ee/kalastusinfo/kalade-nimetused-eri-keeltes> (14.9.2017).

Laulasmaa spaa- ja konverentsihotelli koduleht. <http://www.laulasmaa.ee/uudised> (9.1.2018).

Maailma linnunimetuste andmebaas. <http://www.eoy.ee/birdnames/> (10.1.2018).

Mente et Manu. Kirje Eesti Rahvusbibliograafias. <http://erb.nlib.ee/?kid=12424961> (10.1.2018).

Saaremaa Ühisgümnaasiumi koduleht. <http://www.syg.edu.ee/uus/syg/> (14.9.2017).

Tallinna Ülikooli koduleht. <https://www.tlu.ee/et/ylikool/Linnak> (10.1.2018).

Tallinna Ülikooli Kirjastuse koduleht. <https://www.tlu.ee/et/kirjastus/Sarjad> (11.1.2018).

Tartu Ülikooli Kliinikumi koduleht. <https://www.kliinikum.ee/> (14.9.2017).

Tähtkujud Tartu observatooriumi kodulehel. <http://www.astronoomia.ee/tahistaevas/tahtkujud/> (14.1.2018).

Universitas Tartuensis. Kirje Eesti Rahvusbibliograafias. <http://erb.nlib.ee/?kid=10731210> (10.1.2018).

Ülikooli 17. <http://www.maailmakeeled.ut.ee/et/389965> (18.9.2017).

Kaarina Rein (Tartu Ülikool) on TÜ raamatukogu teaduskeskuse teadur, tema uurimisteemad on varauusaegsed teadustööd ja teadusterminoloogia ning antiikkeelte ja -kirjanduse retseptioon Eestis. W. Struve 1, 50091 Tartu, Estonia
kaarina.rein@ut.ee

Lisa 1. Tallinna Ülikoolis kasutatud küsimustik

Üldandmed

vanus .....
sugu .....
emakeel .....
elukoht .....
sünnikoht .....
haridus (lõpetatud kooli(de) nimi) .....
eriala (õpitav või omandatud) .....
keelteoskus .....
ladina keele oskus .....

1) Palun joonige alla õige(d) tähendus(ed). Neid võib ühe sõna puhul olla mitu.

ASTRA

a) aster; b) täht; c) taevas; d) tähed; e) püüdlemine; f) planeedid;
g) liiklusvahend

MARE

a) meri; b) järv; c) merevesi; d) rannik; e) avatus; f) mära; g) kalju; h) mereäärne

NOVA

a) täht; b) uus; c) teadus; d) teadmine; e) teaduslik; f) areng; g) erakordne;
h) värske

SILVA

a) materjal; b) hõbe; c) hõbehäälne; d) kaunis; e) mets; f) puu; g) mast;
h) suur hulk

STELLA

a) vääriskivi; b) staar; c) karikas; d) kristall; e) tähtkuju; f) täht; g) sähvatus

TERRA

a) muld; b) savi; c) liiv; d) kivi; e) planeet; f) satelliit; g) maa; h) astang

URSA

a) kindlameelsus; b) põhjus; c) karu; d) lõvi; e) emakaru; f) vanker; g) kunst

VITA

a) kasulik; b) tervis; c) elu; d) hing; e) noorus; f) elutähtis; g) eluviis; h) elujõud

2) Palun tõlkige järgnevad väljendid eesti keelde.

- a) VITA NOVA
- b) MARE BALTICUM
- c) PER ASPERA AD ASTRA
- d) TERRA INCOGNITA
- e) URSA MAIOR
- f) STELLA BOREALIS

3) Palun kirjutage eesti keeles või teistes keeltes sõnu, mis lähtuvad ladinakeelsetest sõnadest *astra*, *mare*, *nova*, *silva*, *stella*, *terra*, *ursa* või *vita*. Nt *aqua* 'vesi', eesti keeles akvaarium, akvarell jne.

LATIN NAMES IN RE-INDEPENDENT ESTONIA: EXAMPLE OF THE NAMES OF BUILDINGS AT THE UNIVERSITY OF TARTU AND THE TALLINN UNIVERSITY

Kaarina Rein

University of Tartu

Although the knowledge and use of Latin have diminished during the last centuries in Estonia as well as elsewhere in the world, Latin names are still popular. In Estonia several enterprises, choirs, book series and periodicals have got a Latin name during the period since the country regained its independence or shortly before that.

The present article deals mainly with the Latin names of buildings at the University of Tartu and Tallinn University. Most of these names originate from the 21st century and at both universities there are 6 buildings with Latin names.

At the University of Tartu the example for Latin name forms of buildings are drawn from the 19th-century *Theatrum anatomicum*. Therefore these names are derived from neuter adjectives with the ending *-um*. The Latin names of the buildings at the University of Tartu accordingly are: *Iuridicum*, *Biomedikum* (*Biomedicum*), *Oeconomicum*, *Chemicum*, *Philosophicum* and *Physicum*. The names are densely connected with the function of the buildings and the disciplines practised inside them. Latin names which did not reflect the buildings' function very clearly, have been rejected. There have been several discussions at the University of Tartu in order to find a proper name for a new building of the university.

At Tallinn University the Latin names of buildings are the following: *Astra*, *Mare*, *Nova*, *Silva*, *Terra* and *Ursa*. The interpretation of these names can be found on the website of the university. However, the meaning of the names does not correspond to the function of the buildings. In order to get an idea about the reception of the Latin names of buildings at Tallinn University, 39 master students of humanities at Tallinn University were asked to fill out a questionnaire about the meaning of these names. The results of the questionnaire revealed that the master students of humanities were very well aware of the meaning of the names *Mare*, *Nova* and *Terra*, whereas less than 50% of the students knew the meaning of the names *Astra*, *Silva* and *Ursa*.

The conclusions of the article are that Latin names are often used in Estonia at the universities as well as elsewhere for prestige, international intelligibility, attractiveness, reliability, as well as in order to grant a name neutrality, when no modern language is preferred. But in the case of the universities one can also draw a conclusion that the use of Latin names probably sets a requirement for proper courses and knowledge of Latin as well.

Keywords: onomastics, semantics, language contacts, University of Tartu, Tallinn University, Latin